

Бакаліна О. М.

заступник командира ДФТГ

Козинської територіальної громади

Обухівського району

ВИКЛИКИ У ДІЯЛЬНОСТІ МИТНИХ ОРГАНІВ В ПЕРІОД СТАНОВЛЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ

Митні органи, відповідно до Митного Кодексу України, становлять центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну митну політику, митниці та митні пости [1]. Здійснюючи митну діяльність, вони виконують певні завдання, спрямовані на створення сприятливих умов для спрощення торгівлі, покращення транзитних процедур, збільшення товарообігу та пасажиропотоку через митний кордон України.

Однак, основними пріоритетами діяльності митних органів завжди вважалися контроль за справлянням митних платежів, правильністю їх обчислення, своєчасністю та повнотою сплати мита, а також примусовим стягненням у разі необхідності. Додатково митні органи забезпечують недопущення переміщення через кордон товарів, на які поширюються заборони чи обмеження, або які не відповідають встановленим стандартам якості та безпеки. Важливим аспектом їхньої роботи є також боротьба з контрабандою та порушеннями митних правил.

Період становлення незалежної України супроводжувався масштабними змінами в усіх сферах життя, включаючи систему митного регулювання. Митні органи опинилися перед складним завданням – формуванням власної митної політики, побудовою ефективної інституційної структури та адаптацією до нових економічних реалій.

Аналізуючи проблеми у діяльності митних органів в час становлення незалежності України, варто розглядати їх через призму покладених на неї функцій: забезпечення економічної безпеки, справляння митних платежів,

контролю за законністю переміщення товарів і протидії контрабанді. Це дозволяє виокремити ключові виклики, які ускладнювали діяльність митних органів у перші роки незалежності.

Найперше, що суттєво впливало на ефективну роботу митних органів, це кадровий дефіцит та відсутність професійного досвіду. Після здобуття незалежності країні довелося створювати власну митну службу так би мовити «з нуля». Однак, це супроводжувалося недостатнім рівнем підготовки митників та браком сучасних технологій, що ускладнювало процес обліку та контролю товаропотоків. Окрім цього, митна система потребує постійного оновлення знань і навичок фахівців через зміни у законодавстві, міжнародних торговельних угодах та технологічному розвитку, а недостатня правова база в перші роки після проголошення незалежності не дозволяла ефективно регулювати митні процедури та забезпечувати однакові правила для всіх учасників зовнішньоекономічної діяльності [2, с. 146].

8 грудня 1991 року указом Президента України було створено Державний митний комітет України (ДМКУ). На початку своєї діяльності ДМКУ визначив організаційну структуру, що включала центральний апарат та територіальні митниці. Також створено митні пости та пункти пропуску на кордонах, які забезпечували контроль за ввезенням та вивезенням товарів.

ДМКУ забезпечував митний контроль за товарами, що перетинають державний кордон. Діяльність ДМКУ у перші роки незалежності заклала основу для подальшого розвитку митної системи України та її інтеграції у світову економіку.

29 листопада 1996 р. Президент України видав Указ «Про Державну митну службу України», відповідно до якого на базі ДМКУ створено Державну митну службу України як центральний орган виконавчої влади [3, с. 8]. Попри те, що змінилась структура органу, почали впроваджуватись

перші технологічні рішення, пов'язані із системами зв'язку з митницями, робилися кроки до взаємодії з Всесвітньою митною організацією, залишилися проблеми митно-тарифної політики.

Причиною цьому була економічна криза в 1990-х роках в Україні, яка супроводжувалася гіперінфляцією, спадом виробництва та різким зростанням імпорту, що також спричинило додаткові труднощі для митної служби [4, с. 188]. Слід було вживати заходів щодо боротьби з розвитком тіньового виробництва, а також назріла необхідність захищати власного товаровиробника. При цьому потрібно було також дотримуватись міжнародних зобов'язань. Це створювало велике навантаження на митні органи, які не мали достатньої інфраструктури та ресурсів для його ефективного контролю. Через кордон переправлялися товари без належного декларування, як наслідок державний бюджет не доотримував значних доходів. Контрабанда негативно впливала на роботу легальних бізнес-структур. Крім того, через кордон можуть переправлялися наркотики, зброя та інші заборонені предмети, що є загрозою національній безпеці країни в цілому.

Ще одним викликом з початку становлення незалежності нашої держави й до тепер стали корупція та неефективність митного адміністрування. В перші роки незалежності причиною цьому були низькі зарплати працівників митних органів та відсутність належного контролю з боку правоохоронних структур [5].

Станом на сьогодні боротьба з корупцією залишається одним із ключових завдань митної реформи. Вважаємо, що цифровізація та впровадження електронного декларування, автоматизація процесів, а також посилення контролю за діяльністю митників повинні допомогти знизити рівень корупції серед митних органів.

Серед проблем, які вплинули на діяльність митних органів на початку 1990-х років, хочемо виділити також неузгодженість

національного митного законодавства із міжнародними стандартами. Оскільки, Україна лише починала формувати власну законодавчу базу у сфері митної справи, то були відсутні єдині митні тарифи та правила, що ускладнювало ведення зовнішньоекономічної діяльності. Цю ситуацію було виправлено з прийняттям ЗУ «Про єдиний митний тариф» від 5 лютого 1992 року [6].

Розпочалася активна робота України на міжнародній арені. Як наслідок, ратифіковано низку міжнародних документів та укладено міждержавні договори. В 1997 р. Державна митна служба обрана до складу Фінансового комітету Всесвітньої митної організації. Однак, одночасно з цим в митній системі виявлялися акти дублювання функцій митних органів [5].

Варто також відмітити політику протекціонізму, яка переважала того часу, наслідком якої було прийняття Закону України «Про державне регулювання імпорту сільськогосподарської продукції» від 17.07.1997 року. Такі тенденції спровокували падіння курсу гривні, від'ємне сальдо платіжного балансу та високу інфляцію.

Таким чином, виклики, з якими зіткнулася митна служба у перші роки незалежності України, значною мірою визначили напрями її реформування. Відсутність досвіду, економічна нестабільність, корупція, контрабанда та неузгодженість законодавства створювали серйозні проблеми для її ефективного функціонування.

Для підвищення ефективності роботи митних органів необхідно реформувати систему підготовки кадрів, боротися з корупцією, впроваджувати сучасні технології контролю та покращувати міжнародну співпрацю. Лише комплексний підхід дозволить створити ефективну митну службу, яка зможе відповідати на сучасні виклики та сприяти економічному розвитку країни.

Список використаних джерел:

1. Митний кодекс України від 12.12.1991 р. № 1970-XII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1970-12>.
2. Колесников К. М. та ін. Історія митної діяльності: Україна в міжнародних митно-торговельних мережах / 2-ге вид. зі змін. і допов. Дніпро: УМСФ. 2019. 282 с.
3. Ченцов В. Еволюція управління митною системою України в 1990–2000-х рр. *Історія торгівлі, податків та мита*: матеріали V міжнародної наукової школи-семінару (27-28 жовтня 2011 р.). Дніпропетровськ: Академія митної служби України, 2011. С. 8-10
4. Дорофєєва Л.М. Європейський вектор розвитку української митниці. Монографія. Дніпро: УМСФ. 2019 р. 448 с.
5. Гребельник О.П. Становлення та еволюція митної політики під час незалежності України. URL: https://www.lex-line.com.ua/?language=ru&go=full_article&id=3685.
6. Про єдиний митний тариф: Закон України від 05.02.1992 р. № 2097-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2097-12>.